

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Yayın No: 914

DEDE KORKUT

HİKÂYELERİ

Yayına Hazırlayan:
Fatma Hilal BAŞAL

Resimleyen:
Merve KARLI

1. Baskı Ocak 2021, Ankara, 2.000 adet

ISBN 978-625-7205-98-6

Sertifika No: 48058

© Bütün yayın hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.

Bu eser, Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık Ticaret İşletmesi Yönetim Kurulu'nun 06.01.2021 tarih ve 153 sayılı kararı ile basılmıştır.

TDV

YAYIN MATBAACILIK TİC. İŞLETMESİ
BAŞİMEVİ | PRINTING HOUSE

Ostim OSB Mah. 1256 Cadde

No: 11 Yenimahalle / ANKARA

0312 354 91 31 (pbx) - 0312 354 91 32

bilgi@tdv.com.tr

İçindekiler

3

DİRSE HAN OĞLU
BOĞAÇ HAN
DESTANI

23

SALUR
KAZAN'IN EVİNİN
YAĞMALANDIĞI
DESTAN

47

KAM BÜRE OĞLU
BAMSI BEYREK
DESTANI

87

KAZAN BEY OĞLU
URUZ BEY'İN
TUTSAKLIĞI
DESTANI

113

DUHA KOCA OĞLU
DELİ DUMRUL
DESTANI

127

KANLI KOCA
OĞLU KAN
TURALI DESTANI

151

KAZILIK KOCA
OĞLU BEY
YİGENEK
DESTANI

163

BASAT'IN
TEPEGÖZÜ
ÖLDÜRDÜĞÜ
DESTAN

179

BEGİL OĞLU
EMREN'İN
DESTANI

195

UŞUN KOCA
OĞLU SEGREK
DESTANI

211

SALUR KAZAN'IN
TUTSAK OLUP
OĞLU URUZ'UN
KURTARDIĞI DESTAN

229

İÇ OĞUZA DIŞ
OĞUZ'UN ASİLENDİĞİ
VE BEYREK'İN
ÖLDÜĞÜ DESTAN

ÖN SÖZ

Sevgili Okur;

Bu kitap, Türk toplumunun kültürel belleği olan Dede Korkut Kitabı'nın genç kuşağa tanıtılması ve sevdirmesi amacıyla hazırlanmış bir uyarlamadır. Hikâyelerin özüne sadık kalmak kaydıyla, günümüz gençleri için anlaşılması zor olan kimi kelimeler güncel karşılıklarıyla verilmiş, kimi kelimeler ise destan dilinin korunması amacıyla dipnotlarla açıklanmıştır.

Fatma Hilal BAŞAL

Dede Korkut Kitabı Hakkında

Oğuz Türklerinin bilinen en eski destansı hikâyelerinden oluşan Dede Korkut Kitabı, tarihsel, kültürel, dinî, edebî, coğrafi olarak eski Türk boylarının gündelik hayatlarına, yaşadıkları coğrafyaya ve kültürel değerlerine dair bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Hikâyeler sözlü gelenek usulünce yüzyıllar boyunca kulaktan kulağa anlatılagelmiş olduğundan kuşkusuz değişikliklere de uğramıştır. Hikâyelerin aktarımında anlatıcıların kendilerinden bir şeyler katmış olması kaçınılmazdır. Günümüze ulaşabilen iki el yazmasından biri Almanyada Dresden Kütüphanesinde diğeri ise Vatikan Kütüphanesinde bulunmaktadır. Dresden nüshasında 12, Vatikan nüshasında 6 hikâye bulunmakta ve her iki nüsha da birer giriş bölümü içermektedir.

XIV. veya XV. yüzyılda adı belli olmayan bir derleyici tarafından yazıya aktarıldığı düşünülmektedir.

Dede Korkut Kimdir?

Bazen Dede Korkut, bazen Korkut Ata, bazen de sadece Korkut olarak anılan ve baş anlatıcı olması nedeniyle kitaba adı verilen kişi, Şaman dedeleri soyundan gelmektedir. Kökü Türk şamanlığına dayanan bugünkü Bektaşî dedelerinin atası sayılır.¹ Hikâyelere bakıldığında Dede Korkut'un Oğuzların değerli bir kişisi olduğuna ve birtakım doğaüstü güçlerle donandığına inanılır.

¹ Adnan BİNYAZAR, Halk Anlatıları, S. 193, Can Yayınları, 2011, İstanbul.

Dede Korkut 'un varoluşuna dair bir rivayet şöyledir:

*"Dede Korkut bir rivayete göre aydın, berrak gözlü dev bir kızdan dünyaya gelmiştir. Boyu altmış arşındır. Bir başka rivayete göre de Dede Korkut doğduğu zaman çevresindekiler bir çocuk değil; şekilsiz bir torba görmüşlerdir. Bu torba insana hiç benzememektedir. Gönlünden bir insan doğduğunu geçiren ana, eline bu dilsiz torbayı almış ve derisini yüzmüş. Hafif hafif ses çıkaran küçük bir insan ortaya çıkmıştır. Anası onu emzirmeye başlamış, çocuk da ağlamaya; ancak o zaman korkmuş olan insanlar çadıra dönmeye başlamışlar ve çocuğa 'Kurkud' adının verilmesini istemişler. Yine bir başka rivayette Dede Korkut, Sirderya (Seyhun) nehrinin sol yakasında kurulmuş bir Kazak obasında yaşamış, ölünce nehrin sağ kıyısına gömülmüştür. Korkut yirmi yaşındayken rüyasında aklar giymiş bazı yaratıklar ona kırk yıl yaşayacağını söylemişler, bunun üzerine Korkut, ölümsüzlük istemeye karar vermiştir. Karşılık beklemeden hastalara yaptığı yardımlar Allah katında makbule geçmiş ve bir gün uykuda Allah ona: 'Ölümü kendin arzu etmedikçe ölmeyeceksin.' demiştir."*²

Bu eşsiz destansı hikâyeleri kaleme alan gizemli kişi mukaddime bölümünde Dede Korkut'tan şöyle bahseder:

"Resûl-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz zamanında Oğuzların Bayat boyunda³ Korkut Ata derler

² Selçuk KIRBAÇ, Dedem Korkut, S. 16, Şûle Yayınları, 1999, İstanbul.

³ Boy: Ortak bir atadan türediklerine inanılan toplumsal ve ekonomik ilişkilerinde anaerkil, ataerkil anlayışı uygulayan geleneksel topluluk, kabile, klan.

bir er ortaya çıktı. O kişi Oğuzların tam bilicisi⁴ idi. Hak Teâlâ'nın gönlüne ilham etmesiyle gaip⁵ türlü haber söylerdi. Korkut Ata, Oğuz kavminin tüm zorluklarını çözerdi. Ne iş olsa Korkut Ata'ya sormadan yapmaz, her buyduğunu kabul eder, sözünü yerine getirirlerdi."

Dedem Korkut geldi, boy boyladı, soy soyladı. Görelim Han'ım ne soyladı:

"Allah Allah demeyince işler düzelmez,
Kâdir Tanrı vermeyince er⁶ zenginleşmez.
Ezelden yazılmayınca kul başına kaza gelmez,
Ecel vakti gelmeyince kimse ölmez.
Ölen kişi dirilmez, çıkan can geri gelmez.
Bir yiğidin kara dağ kadar malı olsa,
Yığar, toplar, talep eyler,
Nasibinden fazlasını yiyemez.
Sular güröldeyip taşsa deniz dolmaz.
Kibir edeni Hak Teâlâ sevmez.
Gönlünü yüce tutan ere kimsenin gücü yetmez.
Kara eşek, başına gem vursan dahi katır olmaz.
Lapa lapa kar yağsa yaza kalmaz,
Yapağılı⁷ yeşil çimen güze kalmaz.
Eski pamuk bez olmaz, eski dost düşman olmaz.
Kara yağız ata kıymayınca yol alınmaz,

⁴ Bilici: Keramet ehli kişi, kâhin.

⁵ Gaip: Görünmez âlem.

⁶ Er: Erkek. İşini iyi bilen yetenekli kimse.

⁷ Yapağı: İlbaharda kırkılan koyun yünü, yapak.

Kara çelik öz⁸ kılıcı çalmayınca⁹ hasım¹⁰ dönmez,
Er malına kıymayınca adı çıkmaz.
Kız anadan görmeyince öğüt almaz,
Oğul babadan görmeyince sofraya çekmez.
Oğul, babanın yerine yetişenidir,
İki gözünün bebeğidir.
Devletli¹¹ oğul olsa ocağının korudur.
Oğul da neylesin baba ölüp mal kalmasa.
Baba malından ne fayda devlet olmasa.
Devletsizin şerrinden Allah sizi saklasın Hanım!

Sert yürürken cins ata namert binemez,
Binince binmese daha iyi.
Çalıp keser öz kılıcı namertler çalınca çalmasa daha iyi.
Çalabilen yiğide ok ile kılıçtansa çomak daha iyi.
Misafiri gelmeyen kara evler yıkılsa daha iyi.
Atın yemediği acı otlar bitince bitmese daha iyi.
İnsanın içmediği acı sular sızınca sızmasa daha iyi.
Baba adını sürdürünce kudretli oğul daha iyi.
Yalan söz bu dünyada olunca olmasa daha iyi.
Gerçeklerin üç otuz on yaşını doldursa daha iyi.
Üç otuz on yaşınız dolsun,
Hak Teâlâ size kötülük getirmesin,
Devletiniz daim olsun,
Hanım hey!

⁸ Uz: İyi, güzel. Becerikli, mahir, işe yatkın, yetenekli. Uz kılıç: Usta işi kılıç.

⁹ Çalmak: Atmak, çarpmak, vurmak.

¹⁰ Hasım: Düşman. Karşı taraf, rakip.

¹¹ Devletli: şanslı, talihli.

Gittiği yerin otlaklarını geyik bilir.
Yeşermiş çimenlerin yerini yabani eşek bilir.
Ayrı ayrı yolların izini deve bilir.
Yedi derenin kokularını tilki bilir.
Geceleyin kervanın göçtüğünü çayır kuşu bilir.
Oğlunun kimden olduğunu ana bilir.
Erin ağrını hafifini at bilir.
Ağır yüklerin zahmetini katır bilir.
Nerede sızılar var ise çeken bilir.
Gafil başın ağrını beyin bilir.
Kolca kopuz²² yükseltip elden ele, beyden beye ozan gezer.
Erin cömerdini cimrisini ozan bilir.
Yolunu şaşıp gelen kazayı Hak Teâlâ savsın.
Han'ım hey!

Ağız açıp över olsam, Tanrı güzel.
Tanrı dostu, din ulusu Muhammed güzel.
Muhammed'in sağ yanında namaz kılan Ebû Bekir Sıddık
güzel.
Ahir otuzuncu cüzün başıdır, Amme güzel.
Hecesinde düz okunursa Yâsin güzel.
Kılıç vurdu, din açtı Ali güzel.
Ali'nin oğulları, peygamber torunları Hasan ile Hüseyin beraber
güzel.
Yazılıp düzülüp gökten indi, Tanrı ilmi Kur'an güzel.
O Kur'anı yazıp düzüp, ulemalar öğreninceye kadar bekledi,

Âlimler sultanı Osman Affan oğlu güzel.
Çukur yerde yapılan Tanrı evi Mekke (Kâbe) güzel.
O Mekke'ye sağ varıp esen gelen imanı bütün hacı güzel.
Hesap gününde cuma güzel.
Cuma günü okunan hutbe güzel.
Kulak verip dinleyince ümmet güzel.
Minareden ezan okuyan müezzin güzel.
Dizin çöküp yanına oturan helâlin güzel.
Şakağında saç ağaran baba güzel.
Ak sütünü doya doya emziren ana güzel.
Sevgili, kardeş, evlat güzel.
Birbirine benzemez âlemleri yaratan Allah Teâlâ güzel.
Övdüğüm yüce Allah, dostunuz, yardımcınız olsun.

Hanım hey!"